

ЛИТОВСКИЯТ ОБЩЕСТВЕНИК ЙОНАС БАСАНАВИЧУС И ПРОБЛЕМИТЕ НА ТРАКИЙСКАТА ЕТНОКУЛТУРНА ИСТОРИЯ

Стефан Йорданов

Видният литовски общественик Йонас Басанавичус (23.XI.1851–16.II.1927) е фигура, която би следвало да е добре позната на всеки българин. Това е същият Иван Басанович, който в годините на укрепване и начално развитие на българската държава, от 1880 до 1905 г. (с две кратки прекъсвания), работи относително продължително в три български града – Лом, Елена и Варна. Впрочем, основните моменти от неговия живот в България, както и приносът му към българската медицина и към българската етнография и дори към българското образование са добре изследвани и представени на четящата общественост (вж. напр.: **Троянски, И.** 1974; **Вибурите, Й.** 1998; **Poška, A.**, n. d.). Тук ще отворя една скоба, за да отбележа, че автор на едната от указаните публикации за Басанавичус е един от малкото преводачи на български на произведенията на литовската литература, в това число на романите на Йонас Авижюс – Иван Троянски, един бележит български интелектуалец с неоспорими заслуги към българо-литовското културно общение. А авторът на втората е млад литовски интелектуалец, овладял българския език в Летния семинар за изучаване на български език към ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, интригуван от българската култура под влияние на лектора във Вилнюския университет, българския учен от ВТУ “Св. св. Кирил и Методий” Димитър Кенанов. Впрочем, българското битие на Йонас Басанавичус е добре представено и в родината му Литва, най-пълно – например в книгата на А. Висоцкис (**Visockis, A.** 1922 [1992];), както и в една публикация на Иван Троянски (**Trojanskis, I.** 1970;).

За едно кратко представяне на литовския общественик Йонас Басанавичус би била достатъчна категоризацията му като фолклорист, антрополог и писател-народник (вж. повече за живота и делото му: **Mackevičius, R.** 1930; **Nezabitauskis, A.** 1938 [1990]; **Jurginis, J.** 1970; **Česnys, G.** 1989; **Laurenčkaitė, S.** 1990; **Visockis, A.** 1991; **Seselskytė, A.** 1994; **Matulis, R.** 2003; **LRS, Basanavičius, Vanagas, V.**, n. d.;)¹. Роден е на 23.XI.1851 г. в селището Ožkabaliai, района на Vilkaviškis (където се намира неговият музей, вж. **JB SM**;); учи в гимназията в литовския град Мариамполе (завършва обучението си през 1873 г.), а след това – медицина в Москва (завършва обучението си през 1879 г.). Пребивайки в България, той постоянно се интересува от живота и проблемите на родната му Литва, като при едно от прекъсванията на пребиваването му в България той отпътува за Чехия, Прага и там през 1882–1883 г. се занимава с историко-етнологични проучвания на

литовската древност, основавайки първото литовско списание “Aušra” (“Зора”). Чрез това списание, както и чрез други негови публикации, Басанавичус се е стремил да възвеличи литовското минало, подлагайки го на романтична преоценка и издирвайки паметници на “живата старина” в езика, обичаите и песните; по този начин той подготвил в широките кръгове на литовско-полско-латвийската интелигенция – заедно с други представители на литовската интелигенция от това време – едно литературно възраждане. Така Басанавичус е един от будителите на народната сваят на своя роден народ, заради което е наричан много често “народен патриарх” (*tautos patriarchas* – напр.: **LRS, Basanavičius, pass.; Lietuvių tautos patriarchas...**). Басанавичус има несъмнено значим принос за развитието на литовската фолклористика: установява най-древните черти на литовския народен култ към мъртвите (резултатите от тези негови проучвания са обобщени в книгата му “*Iš gyvenimo velių ir velnių*” [Chicago, 1903]); издава 4 тома литовски народни приказки и един сборник с литовски народни песни. Най-важното, след завръщането си от България в Литва, той основава “Литовското научно общество” (“*Lietuvių Mokslo draugija*”), на което предава библиотеката си, имуществото си, и неуморно се труди за укрепването му. Под негова редакция излизат 4 броя на списанието “*Lietuvių tauta*” (“Литовски народ”) като орган на “първото научно национално общество по родинознание на Литва”. Басанавичус почива на 16.II.1927 г. във Вилнюс. Будител на своя народ, Басанавичус може да бъде нареден и сред българските будители, доколкото той поставя началото на модерната болнична медицина в България, както и на антропологичните проучвания на българския народ, а също така и на т.нар. от него санитарна етнография на България; той е и археолог (публикации на находки от нашите земи: 8; срв. за него като археолог: **Kulikauskas, P., Zabiela, G.** 1999, p. 158–163);² и твърде активен общественик³.

Една от най-интересните тези в етнологичните изследвания на Йонас Басанавичус е неговата теория за трако-литовското единство. За него траки и балти имат общ произход, представлявайки две клонки на един и същ народ. На изследвачите все още предстои да установят по-детайлно доколко тази теория у Басанавичус е повлияна от впечатленията му от България, където работи дълго време, и то непосредствено след завършване на образованието си, както и с какво българската действителност от следосвобожденската епоха в България инспирира тази негова теория⁴.

Представена обобщено, неговата теория гласи приблизително следното: Предците на литовците са древните траки; езикът на древните траки не е изчезнал – той е жив досега в литовския език. Тракийските племена се оказали в района на Балтийско море, преселвайки се по времето на император Траян на север с цел да избягнат римското владичество.

Следва да се постави въпроса с какви данни е оперирал Й. Басанавичус при формулирането на хипотезата си за трако-балтско етногенетично родство. Важно е да се отбележи в това отношение, че своите хипотези Йонас Басанавичус

аргументира чрез един интердисциплинарен подход, използвайки антропологическите си наблюдения над българите, натрупаните наблюдения за българския фолклор, езиковедски данни и т.н. Така например наличието в литовските приказки и песни на споменавания за животни от южните страни (лъв, слон, маймуна) и за цветя и растения, несрещани в Прибалтика (люляк, лавандула, роза) за Басанавичус е доказателство, че в древността литовците са живеели на юг от съвременната си родина, в южни краища. Принос към сравнителната фолклористика, тази обосновка на твърденията за етногенетично родство с траките е интересен и полезен опит за интердисциплинарен подход, който обаче е непотвърден от модерните проучвания, доколкото не отчита процеса на странстване на мотиви и образи във фолклора на народи, обитаващи твърде отдалечени един от друг.

Тук ще илюстрирам преди всичко неговият подход посредством използването на лингвистичните данни и данните на писмените исторически извори. В неговите теории езиковите данни са измежду главните доводи.

На първо място, на базата от около 1000 тракийски думи, известни като такива от изследванията на съвременни му лингвисти като Вилхелм Томашек, той установява, че двата езика са родствени – от тези 1000 думи около 600 според него са идентични с литовските. Басанавичус добре познава състоянието на индоевропейското и респ. палеобалканското езикознание от негово време – така на него му е известно дебатирането на евентуалната принадлежност на езика на древните траки към кентумните или сатемните индоевропейски езици (58, S. 5). Поради това той заключава, че литовският език наследява езика на древните траки. За него езиковото родство е резултат от етногенетично родство, а не от трако-балтски езикови връзки. Измежду неговите наблюдения в това отношение интерес буди например търсеното родство между фолклорното име кукери и името на литовските карнавални персонажи *kaikai*. Следва да се отбележи, че такова родство може да се приеме за реален факт – името на българския карнавален персонаж е най-вероятно тракийско наследство в българската народна култура (вж. повече в моето проучване: **Йорданов, Ст.** 1996;), и то е родствено на литовската дума. На второ място, сполучливи са и неговите наблюдения върху евентуалното родство на някои литовски теоними с известни от писмените извори тракийски теоними. Той един от първите предлага да се потърси родство между теонимите Бендида и *Bentis* или *Bindis* (46, стр. 5, note **); търси литовски паралел на имащия несъмнено догръцки произход гръцки теоним Пан (46, стр. 4), и др. Интересни наблюдения прави Басанавичус върху култа на балтското божество *Perkunas* (вж. напр. 58, S. 8 sqq.), не предполагайки, че тъкмо на това божеско име много близък паралел ще бъде открит впоследствие сред теонимите от древна Тракия (вж. повече: **Гиндин, Л. А.** 1978, pass.; както и нашата работа: **Йорданов, Ст.** 1985, pass., с лит.;). Важен принос на Басанавичус е, че тъкмо той открива надписа, в който тракиецът Мокапорис прави посвещение на бога Зевс Збелсурд – тракийско божество с типологията

на гръмовержец (вж. разказа му за това откритие в неговата автобиография, приведен по-долу в бел. 4). Във връзка с дейността му на начинател на детайлното изучаване на литовския фолклор Басанавичус подхваща и проучването на следите в него от езическите религии на балтските народи, търсейки възможните паралели в религията и митологията на палеобалканските народи. Интересни наблюдения прави върху соларно-лунарните митове на литовци и пруси и съпоставимостта им със соларно-лунарните митове в гръцката и тракийската митология и т.н. (вж. за проучванията му върху митологията: **Vélius, N.** 1996, p. 8–9).

Твърде интересни са търсенията му на възможности за езиков анализ на данните от Езеровския надпис (освен резюмираната у Д. Дечев – в книгата му “Die Thrakischen Sprachreste”, Wien, 1957 – публикация на Басанавичус: [58;], срв. още: 38;). Той търси редица преки паралели в литовски език, обявявайки Езеровския надпис за най-стария паметник на литовския език, когото приема за пряк продължител на тракийския. Неговият анализ в това отношение все още подлежи на дискусия, но някои негови несъобразности и неточности са изтъкнати още от К. Буга (срв. **Būga, K.** 1961, p. 698–699). Впрочем, заслужава отбелязване фактът, че Басанавичус познава първите публикации за Езеровския надпис, вкл. онези на български език; неговото пребиваване в България му е позволило да проследи и насоките на анализ в българската литература.

Оценката на тази теория на Басанавичус е твърде често основателно критична. Той не е лингвист по образование и поради това допуска грешки и неточности, както и изгражда анализите си в стила на научния романтизъм. Например, някои от неговите етимологии несъмнено са неиздържани. Така той поставя знак на равенство между етнонимите Kheta от египетските извори, асирийското Khattai, еврейското Chittim, Hitim, Het и гръцкото Getai, опитвайки се по този начин да направи изводи за произхода на гетите, да ги свърже с древните малоазийски хети и да потърси преселение в посока на Балтика, чрез което да изясни произхода на литовците (35, pass.; срв. **Matulis, R.** 2003;). Тезата е незащитима и напомня с нещо подхода на средновековния готски историк Йорданес, който по подобен начин смесва почти омофоничните етноними на гети и готи (но, в скоби вметнато, тъкмо тази грешка на Йорданес довежда до наше знание интересни известия за гетите). Тезата на Басанавичус се опира и на незащитима етимология, свързваща балтския етноним ятвяги с етнонима на гетите (getai – getviai – jatviahe – jotvingiai). Но тезата е типична за времето, в което работи Басанавичус, сходни идеи развиват Й. Шлюпас, Й. Габрис-Паршайтис и др., и то тъкмо във връзка с търсенията на литовската прародина; изглежда Басанавичус е познавал и се е повлиял от книгата на Шлюпас (**Šliūpas, J.** 1899) за малоазийския произход на литовците. Впрочем, сходна е теорията му (развита в книгата “Etnologiškos smulkmenos”: 7;), че един от малоазийските народи от епохата на древността, лидийците, са предшественици на литовците, като двата етнонима са според него идентични, датиращи от различно време (вж. повече за теориите на Басанавичус за произхода на литовците: **Jurginis, J.** 1971, p. 131–154; **Matulis, R.** 2003;).

Как би следвало да се оценява от гледна точка на съвременната лингвистична тракология и респ. от гледна точка на балтистиката теорията на Басанавичус? Следва да се каже, че днес тя има и критици, и привърженици – приблизително както е било по времето на появата ѝ (вж. напр.: **Untulis, B.** 1928; **Karaliunas, S.** 1971;). Едно е несъмнено – че между племенните езици на древните траки и балтските езици – и древни, и съвременни, има близко родство (вж. обосновката на това становище у **Mayer, H. E.** 1992; срв. **Hamp, E. P.** 1974; **Топоров, В. Н.** 1973; 1977; **Откупщиков, Ю. В.** 1988; 1998; и др.). От българска страна най-значим е приносът в проучването на тези въпроси на лингвиста Иван Дуриданов, който публикува една монография на тема трако-балтските езикови връзки (**Duridanov, I.** 1966; и най-вече: **Duridanov, I.** 1969). Предпазливият извод от направените наблюдения за общите явления в двете групи индоевропейски езици не акцентува върху общия им произход, а върху, първо, общото наследство от индоевропейския праезик, и второ, върху евентуалното близко съседство на двата езикови масива в древността, според Дуриданов – някъде около III хил. пр.н.е. Интересно е, че теорията на Басанавичус за литовския език като наследник на тракийския действително има романтична подплата. Така в късносредновековната историография на Великото литовско княжество (у автори като Кромер, Й. Белски, Я. Длугош, М. Меховски, Александър Гванини, Мачей Стрийковски и др.) активно се разпространяват някои интересни тези, представящи предците на литовците като преселници откъм Балкано-Анатолийския район.

Следва да се отбележи обаче, че историческият романтизъм според мен е навел Басанавичус на редица верни по същество догадки. Работата е там, че една част от съвременните изследвачи изтъкват, що се отнася до трако-балтските езикови отношения, че в случая не става дума за родство на базата на далечен общ индоевропейски произход или на базата на съседско взаимовлияние на езиците, а се отнася до близко генетично родство. Казано иначе, за част от изследвачите в далечната древност, може би към времето, указвано от Дуриданов, траки и балти съставлявали единен етнолингвистичен масив, от който впоследствие се оформили двата му основни клона – впрочем, отделени един от друг най-вероятно на границата на древността и Средновековието, най-рано – от мощния индоирански пласт население, който се установява в лесостепния и степния район на Източна Европа в древността в хода на миграционния поток откъм вътрешността на Азия през периода от VIII–VII и по-късно от около III докъм I в. пр.н.е. Ето защо впоследствие, като естествено следствие от изолираното битуване на двата клона на някога единната етнолингвистична общност, в езика на балтите се развиват редица иновации – и във морфологично, и във фонетично отношение – които не се наблюдават в племенните езици на траките. Басанавичус не познава археологическите доводи за евентуално трако-балтско родство, а те понастоящем също са база за противоречиви тълкувания (един характерен пример за което е различната трактовка съответно на Сулимирски

и Парчевски на въпроса за евентуалното присъствие на тракийско население през късната античност и ранното средновековие в Карпатите). Но и археологическите данни като цяло подават информация, с известна сигурност засвидетелстваща близкото и много ранното съседство на траки и балти в района на Карпатите, Северна Молдова и Южна Украйна.

Въпреки критикуемите страни на неговата теория, д-р Басанавичус е един от първите, който системно се занимава с въпроса за най-старите отношения между тракийските и балтските езици. Публикациите му са пионерски проучвания в тази област. Реални езикови доводи за трако-балтско езиково родство са разработени едва след неговата кончина – във вече цитираните по-горе трудове на Майер, Дуриданов, Топоров и др. Показателно е как родолюбивият ентузиазъм на този изследвач трасира това направление на етногенетичните изследвания и търсенето на културно-исторически връзки, чиито конкретни измерения са очертани едва впоследствие. Примерът на този литовски и – бих прибавил – български – будител, е интересен пример за изследвач, стоящ на границата между романтичния средновековен подход и модерния научен подход към проблемите на етнокултурната и етнолингвистичната история на европейските народи. И може да се каже – любовта му към родината и към второто му отечество – България (за мен меродавна си остава категоризацията му като български учен от литовски произход), го е отвела до една перспективна теория за произхода на траки и балти, която в основните си изводи е защитима и днес. Той е един от примерите как следовническата ревност по “своего рода” помага да бъде формулирана вярно базисната концепция; детайлното ѝ извеждане и аргументиране не може да бъде вмениявано в дълг на един изследвач, който работи във време, когато и лингвистичната тракология, и лингвистичната балтистика правят първите си стъпки.

БЕЛЕЖКИ

¹ Енциклопедични и обзорни проучвания и публикации за живота и делото на Басанавичус: Lietuvių enciklopedija. T. 2. Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1954, p. 241–247; Lietuvių enciklopedija. Vilnius, 1957, t. 1, p. 186; t. 4, p. 412; Lietuvių kalbos enciklopedija. Vilnius, 1999, p. 80–81; Lietuvių literatūros enciklopedija. Vilnius, 2001, p. 54 (срв. **Vanagas, V.**, n. d.); Lietuvių rašytojai. T. 1. A – J. Vilnius, 1979, p. 154–163; Mažosios Lietuvos enciklopedija. T. 1. Vilnius, 2000, p. 149–151; Tarybų Lietuvos enciklopedija. T. 1. Vilnius, 1985, p. 217–218; Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. 2. Vilnius, 2002, p. 690–691; Žurnalistikos enciklopedija. Vilnius, 1997, p. 58–59; Lietuvių literatūros istorija. T. 2. Vilnius, 1958, p. 102–103; Lietuvių literatūros istorija. XIX amžius. Vilnius, 2001, p. 681–690; Lietuvių literatūros kritika. T. 1. Vilnius, 1971, p. 151–152; Lietuvių tauta. T. 4. Tarp žinomo ir nežinomo. Vilnius, 1999, p. 279–295; [Apie Joną Basanavičių]. – Mokslas ir gyvenimas, 2001, Nr. 11, p. 6–23; **Jurginis, J.** 1969, p. 255–277 (Басанавичус като писател и публицист); **Mackevičienė A.** 1998, p. 73–76 (Басанавичус като писател); **Genzelis, B.** 1972, p. 154–156, 165–167 (за

просветителските му идеи); **Vébra, R.** 1992, p. 110–115 (за романтизма и позитивизма на Басанавичус); и редица други.

² Заслужава отбелязване, че именно Басанавичус открива в текста на надпис от Кутловица римското име на тукашното антично селище, вж. тук, по-долу, бел. 4, както и публикацията на това откритие: **8, pass.**

³ Например, като общински съветник във Варна Басанавичус има заслугата за създаването на Варненския приморски парк, предложението за което (от 4 юни 1902 г.) е негово; той настоява и за строеж на павилион за музика в парка. Вж. повече: **Савов, Н.** 2002.

⁴ Бегло ще илюстрирам как той вижда българската действителност, включително в това отношение, с откъси от автобиографията му (**48, pass.**, използвано по електронната публикация: <http://anthology.lms.lt/texts/20/tekstas/>; превод от литовски език – мой, Ст. Йорданов):

“По пътя между Русе и Търново, особено между реките Янтра и Росица, започвайки от Бяла, се виждат много високи тракийски могили, на които Ела [съпругата на Басанавичус, чехкия по народност] се изкачи да погледа. Най-големите от тях – цяла група – лежат малко на север от Бяла и са видими отдалеч. Могилите се издигат в такъв размер, по който може да се отсъди, че на всеки един от техните върхове стояла достатъчно голяма къщичка.

По-нататък, в посока към Търново, при всяко село се виждат по няколко високи могили. Така при село Одалар стоят три, при село Куцина от една страна, в един ред – 9, по-нататък – още 4 големи. Край село Куцина, на брега на Росица при новия мост – около 40 високи могили. На втората нощувка имаме вече възможност да се устроим по европейски в странноприемница в Търново. Разглеждайки твърде внимателно и подробно тази предишна българска столица, тръгваме за отредената ми [по служебно назначение] Елена. На някакви 20 км отстояние от Търново в юго-източна посока лежи градчето Елена със своите 5600 жители, почти изключително българи, броят на чиито напълно побългарени цигани е доста голям. Елена се разполага отдалечена от склоновете на Балкана, лежащи на юг от нея. Градчето лежи на река Дренска, която се влива в Янтра [...] То е център на администрацията на района, спадащ към департамента Търново, има голяма болница, аптека, 2 църкви и войнишка казарма. Жителите се делят на “чорбаджии” – *sui generis* аристокрация, и демократи, които едни други се мразят. В района, който обхваща гористи земи, площта е твърде малка за големи села; хората живеят предимно единично отседнали в горите или на големи групи в земеделски домове, в т.нар. “колиби”.

Животът в града тогава беше твърде скромнен, тъй че за хората, приучени при европейския живот на удобства – твърде неудобен, тъй като нямаше никакви забавления, затова и Ела твърде трудно привикна към него, особено на първо време, ненаучила български език. Добре поне, че отсядайки тук, се намери една сънародничка на Ела, чехкия, жена на установилия се в Елена войскови капелмайстор Далиба, твърде интелигентната Валентина, с която се запознахме и успяхме да установим близки отношения.”

[...]

“Искам тук в този случай да спомена едно преживяване, която ми засвидетелства по време на живота ми в Елена, че трако-литовските времена може да се установят в днешните български песенни мелодии. Тъй като на юг от Балкана, в същинска Тракия, зърното зрее цял месец по-рано отколкото в гористите оврази и долини, затова жите-

лите на гористите краища, завършвайки къщните си работи, на тълпи преминават Балкана в района на Еленския гребен при Твърдица на юг в Тракия и там, отдавайки се на работата на жътвеното време, зарабатват ежегодно добра печалба. Дали такъв обичай някога е имало вече между жителите на Балкана и у траките, живели тук, не се знае; достатъчно е само това, че днешните български девойки и майки, отивайки с мъжете си в Тракия и оттам, завършили работата, връщайки се назад в домовете си с венци пшеница, пеят особени песни, със също такива мелодии, като литовските песни от жътвата на ръжта “Vai, tu rugeli” (“Ох, ти ръжчице”). За пръв път успях да чуя тази мелодия тук през лятно време. [...] в ранно утро ставайки от сън, чувам тази така добре позната ми мелодия, учудвайки се откъде при моите прозорци се появи ехото на литовска песен... Отваряйки прозореца, виждам само китка български девойки, пеещи и вървящи с няколко мъже и 4-5 магарета, натоварени с тежки дрехи и други необходими за пътуването вещи [...]”

[...]

“Летните месеци бяхме няколко дни в градчето Кутловица; копирах няколко надписа върху камък от римско време, сред които от един узнахм даденото от римляните име на тогавашна Кутловица, “Castra et civitas Montanensium”, – за което аз по-късно осведомих в министерското издание “Сборник за народни умотворения, наука и книжнина” (1894, кн. XI, р. 55–67), – след което отпътувах (от Кутловица).”

[...]

“При село Чумаковци на левия бряг на реката Искър има развалини от римска крепост, в които открих каменни плочи с надписи, където има такива тракийски имена като DIZIAS, DEIVSILA DRVENT(I), BITUS и други.”

[...]

“Април месец [1889] бях по работа в Берковица, където намерих камък с надпис на гръцки език, но от тракиецца Мокапорис поставен:

ΔΠ ΖΒΕΛΘΙΟΥΡΑ
ΜΟΚΑΠΟΡΙΣ ΔΩΡΟΝ.”

[...]

ТРУДОВЕ НА Д-Р БАСАНАВИЧУС

(Библиографията на трудовете на Й. Басанавичус привеждам по: **Klasikinė Lietuvių literatūra**. Antologija. Jonas Basanavičius. — http://anthology.lms.lt/texts/20/bibliogr_1.html, с незначителни допълнения)

1. Oškabaliun dainos, surinktos ir išduotos per Jonan Basavitius. Tilžė: O.Mauderodės sp., 1884, 48 p.
2. Isz priežasties atsiradimo Lietuvoje raszyto akmens / parasze Jonas Basanavyčius. Tilžė: J. Mikšo sp., 1885, 16 p.
3. Žiponas bei Žipone ir auksingumas bei sidabringumas lietuviškun dainun / parasze Jonas Basanavitius. Tilžė: O.Mauderodės sp., 1885, 30 p.
4. Žirgas ir vaikas / vistariškai-arkeologiškas ištyrinėjimas Jono Basanavitiaus. Tilžė: “Birutė”, 1885, 32 p.

5. Apie senovės Lietuvos pyliis / parasze J.Basanaviczius. Tilžė: M. Jankaus sp., 1891, 55 p.
6. Материали за санитарната етнография на България. Ломският окръг (1880–1889). – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. София, 1891, кн. 5, 3–186 / от д-р И. Басанович.
7. Etnologiškos smulkmenos / parašė Dr. J.Basanavicius. Tilžė: O.Mauderodės sp., 1893, 32 p.
8. Към епиграфиката и археологията на Горна и Долна Мизия. – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. София, 1894, кн. 11, с. 55–67. / от д-р И. Басанович.
9. Др. Ст. Христов и историята на хилядата руски рубли. Варна, 1896.
10. Lietuviszkai Trakiskos studijos [Kn.]1 / Parasze d-r. J.Basanaviczius. Shenandoh, Pa, 1898, 123 [6] p.
11. Lietuviszkos pasakos / surinko d-ras Basanavičius. [D.] 1 – [D.] 2. Shenandoah, Pa, 1898, 1902.
[D.] 1: Medega lietuviszkai mytologijai. 1898, 192 p.
[D.] 2. 1902, 262 p.
12. Medega musu tautiszkai vaistininkystai / parupino dr. J. Basanaviczius. Shenandoah, Pa, 1898, 38 p.
13. Prie historijos musun rašybos / parašė Dr. J.Basanavicius. Tilžė: O.Mauderodės sp., 1899.
14. Ožkabalių dainos / surinko D-ras J.Basanavičius. [D.] 1 – [D.] 2. Shenandoah, Pa, 1902.
[D.]1, 192 p.
[D.]2, 198 p.
15. Iš gyvenimo vėlių bei vėlių / surinko Dr. J. Basanavičius. Chicago Ill., 1903, 386 p.
Ново издание: Basanavičius J. Iš gyvenimo vėlių ir vėlių. Vilnius, 1998, c историографски послеслов: Sauka, L. Nepaprasta J. Basanavičiaus ir V. Kalvaičio knyga, p. 491–504.
16. Lenkai Lietuvoje. Chicago, Ill., 1903, 41 p.
17. Lietuviškos pasakos yvairios / surinko Dr. J.Basanavičius. D. 1–4. Chicago Ill., 1903 –1905.
D. 1, 1903, 280 p.
D. 2, 1904, 355 p.
D. 3, 1904, 336 p.
D. 4, 1905 [virš.: 1912], 299 p.
18. Priedelis prie lietuviško klausimo. Chicago Ill., 1905, 38 p. Preš antr. aut.: J.Sapalius.
19. Dr. Vincas Pietaris: Iš mano atsiminimų / spaudai prirengė Dr. J.Basanavičius. Chicago, Ill., 1905, 301 p.
20. Apie lenkų kalbą Lietuvos bažnyčiose. Kaunas, 1906, 75 p.
21. Baudžiava Lietuvoje: Bartininkų kraštas. Vilnius, 1907, 50 p.
22. Kaip lietuvių senovėje vandenimis keliauta. Vilnius, 1908, 14 p.
23. Iš Seinų vyskupystės istorijos. Vilnius, 1909, 41 p.
24. Lietuvos lenkintojų kompanija. Kaunas, 1907, 8 p.
25. Iš kun. Antano Strazdo gyvenimo ir raštų / spaudon prirengė J. Basanavičius. Vilnius, 1911, 38 p.

26. Iš krikščionijos santykių su senovės lietuvių tikyba ir kultūra. Vilnius: M. Piaseckaitės-Šlapelienės knygynas, 1912, 100 p.
27. Lietuvių kryžiai archaiologijos šviesoje. Vilnius, 1912.
28. Šv. Jono bažnyčia ir lietuvių kalba Vilniuje. Vilnius, 1913, 23 p.
29. Печати короля Миндовга и Вел. Князя Кейстута. Vilno, 1913, 8 p.
30. Как Литовцы в древности переправлялись по водам. Vilno, 1914, 16 p.
31. Gamta lietuvių dainose ir pasakose: Folkloro studija, 1915.
32. Apie Lietuvos kultūrą praistorijos laikais, 1916.
33. Levas lietuvių pasakose ir dainose: Folkloro studija. Vilnius, 1919, 235 p.
34. Iš lietuvių gyvenimo 1915–1917 po vokiečių jungu. Vilnius: M. Šlapelienė, 1919, 20 p.
35. Apie trakų prygų tautystę ir jų atsikėlimą Lietuvon: Etnologijos tyrinėjimas. D. 1. Vilnius, 1921, 168 p.
36. Trakų ir lietuvių mytologijos smulkmenos. Vilnius, 1921, 47 p.
37. Iš Palangos istorijos. Vilnius, 1922, 52 p.
38. Seniausias lietuvių kalbos paminklas. Vilnius, 1923, 15 p.
39. Lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpiti centralis komitetas Vilniuje ir jo veikimas labdarystės srityje 1923m. Vilnius, 1924, 15 p.
40. Spaudos 1864 metų uždraudimas, jo pasekmės ir reikšmė. Vilnius, 1924, 24 p.
41. Dėliai Daidaliaus ir jojo labirinto. Vilnius, 1925, 21 p.
42. Vilnius lietuvių dainose. Vilnius, 1925, 76 p.
43. Iš Didžiojo Vilniaus Seimo istorijos. Vilnius, 1925, 23 p.
44. Apie senovės Prūsų raštą ir Videvuto vėliavą. Vilnius, 1926, 20 p.
45. Dėliai vasario 16d. 1918m. Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo. Vilnius, 1926, 19 p.
46. Iš senovės lietuvių mytologijos. Vilnius, 1926, 24 p.
47. Lietuvių raudos iš visur surinktos. Vilnius, 1926, 89 p.
48. D-ro Jono Basanavičiaus autobiografija. Mano gyvenimo kronika ir nervų ligos istorija 1851-1922. [Lietuvių Tauta. Kn. 5]. Vilnius: Lietuvių mokslo d-ja, 1936, 195 p.
- Elektronna publikacija: <http://anthology.lms.lt/texts/20/tekstas/>
49. Lietuvipkos pasakos bñairios. D. 1-2. Kaunas, 1938.
50. Rinktinės pasakos. Kaunas: Valst. grož. lit. l-kla, 1948, 316 p.
51. Lietuviškos pasakos. Vilnius: Vaga, 1969, 323 p.
52. Rinktiniai raštai. Vilnius: Vaga, 1970, 1037 p. (Lituanistinė biblioteka).
53. Lietuviškos pasakos įvairios: [4 kn.]. Vilnius: Vaga, 1993–1998. (Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka).
54. Gydytojas ir mokslininkas. Sudarė A. Juozulynas, L. Genytė. Vilnius: Respublikinis leidybos ir spaudos paslaugų biuras, 1994, 64 p.
55. Mano gyvenimo kronika ir nervų ligos istorija, 1851–1922 m. Vilnius: Baltos lankos, 1997, 335 p. (Skaitinių serija, 19).
56. Ožkabalių dainos: (2kn.). Vilnius: Liet. lit. ir tautosakos inst., 1998.
57. Raštai. Kn. 1. Vilnius, 2003
- Уводна статья: Sauka, L. Jonas Basanavičius apie tautosaką ir mitinius vaizdinius, p. 7-14.

СЪВМЕСТНИ ПУБЛИКАЦИИ

58. Ueber die Sprachverwandschaft der alten Thraker und heutigen Litauer (Separatabdruck aus der "Lietuvių Tauta") / von D-r J. Basanavičius und Adalbert Srba. Wilna, 1925.

ЗА НЕГО И ДРУГА ЦИТИРАНА КОМЕНТАРНА ЛИТЕРАТУРА

Троянски, И. 1974 – Иван Троянски. Доктор Йонас Басанавичюс и неговите спомени за България. – Известия на народния музей Варна. Варна, 1974, кн. 10, 25–271.

Вибурите, Й. 1998 – Д-р Йонас Басанавичус и България в неговото творчество. – В: Българистични проучвания. 3. Актуални проблеми на българистиката и славистиката. Трета международна научна сесия. Велико Търново, 20-21 август 1997, Велико Търново, 1998, 257–272.

Гиндин, Л. А. 1978 – Л. А. Гиндин. К возможности реконструкции фракийского языка на материале греко-римских надписей ('HPΩΣ) ΠΕΡΚΩΝΙΣ, resp. ΠΕΡΚΟΥΣ. – ВДИ, 1978, № 3.

Йорданов, Ст. 1985 – Стефан Йорданов. Тракийската соларност и култът на Херос Перкон (проблемът за системния характер на тракийската митология). – В: Великотърновски университет "Кирил и Методий". XI пролетен колоквиум. Юбилеен сборник на възпитаници от Историческия факултет. Велико Търново, 1985, 27–41.

Йорданов, Ст. 1996 – Стефан Йорданов. По повод на две субстратни думи в български език: кукер и Кукудива. – В: Българистични проучвания. Първа Международна научна сесия. Велико Търново, 20-22 август 1995 г. Велико Търново, ПИК, 1996, 39–58.

Откупщиков, Ю. В. 1988 – Ю. В. Откупщиков. Догреческий субстрат. У истоков европейской цивилизации. Ленинград, 1988.

Откупщиков, Ю. В. 1998 – Ю. В. Откупщиков. Балто-балканские ономастические изоглоссы. – В: Санкт-Петербургский университет. Филологический факультет. XXVII межвузовская научно-методическая конференция преподавателей и аспирантов. Секция баллистики. 10-12 марта 1998 г. Тезисы докладов. Санкт-Петербург, 1998, 29–31.

Савов, Н. 2002 – Николай Савов. Един до друг, примирени от временните си различия. – в-к Черно море, бр. 1356 от 21.06.2002 г.

Топоров, В. Н. 1973 – В. Н. Топоров. К фракийско-балтийским языковым параллелям. I. – В: Балканское языкознание. Москва, 1973.

Топоров, В. Н. 1977 – В. Н. Топоров. К фракийско-балтийским языковым параллелям. II. – В: Балканский лингвистический сборник. Москва, 1977, 59–116.

Būga, K. 1961 – K. Būga. Rinktiniai raštai, t. 3. Vilnius, 1961.

Česnys, G. 1989 – G. Česnys. Jonas Basanavičius – antropologas. – Lietuvos istorijos metraštis, 1988. Vilnius, 1989, 29–40.

Duridanov, I. 1966 – Baltisch-Thrakische Parallelen. – In: Studia linguistica slavica baltica. Lund, 1966, 55–59.

Duridanov, I. 1969 – Thrakisch-baltischen Sprachbeziehungen. Erster Teil. Die thrakisch- und dakisch-baltischen Beziehungen. Sofia, 1969.

Genzelis, B. 1972 – B. Genzelis. Švietėjai ir jų idėjos Lietuvoje (XIX a.). Vilnius, 1972

Hamp, E. P. 1974 – E. P. Hamp. Albanian and Baltic as Clues to Thracian. – In: Thracia. II. Serdicae, 1974, 367–368.

JB SM – Jono Basanavičiaus sodyba-muziejus <http://www.muziejai.lt/Vilkaviskis/vilkaviskio_krasto_muziejus.htm#Jono>

Lietuvių tautos patriarchas... – Lietuvių tautos patriarchas J. Basanavičius. – Lietuvių tauta. T. I. Vilnius, 1997, 22–47.

Jurginis, J. 1969 – J. Jurginis. Istorija ir poezija. Vilnius, 1969.

Jurginis, J. 1970 – J. Jurginis. Jono Basanavičiaus kultūrinis palikimas. – In: Jonas Basanavičiaus Rinktiniai raštai. Vilnius, 1970, 3–24.

Jurginis, J. 1971 – J. Jurginis. Legendos apie lietuvių kilmę. Vilnius, 1971.

Karaliunas, S. 1971 – S. Karaliunas. Trakiškosios lietuvių kilmės teorija. – Pergalė, 1971, № 1, 140–150.

Kulikauskas, P., Zabiela, G. 1999 – P. Kulikauskas, G. Zabiela. Lietuvos archeologijos istorija. (iki 1945). Vilnius, 1999.

Laurenčikaitė, S. 1990 – S. Laurenčikaitė. Apie Joną Basanavičių Tautinės savimonės aspektu. – Gimt. Žodis, 1990, № 3, 3–9.

LRS, Basanavičius – Lietuvos Respublikos Seimas. Jonas Basanavičius. – http://www3.lrs.lt/pls/inter/www_viewer.ViewDoc?p_int_tekst_id=13244&p_int_tv_id=598

Mackevičienė A. 1998 – A. Mackevičienė. Lietuvių literatūra. Vilnius, 1998.

Mackevičius, R. 1930 – R. Mackevičius. Doktoras Jonas Basanavičius. Vilnius, 1930.

Matulis, R. 2003 – Rimantas Matulis. Patriarcho darbai liko neįvertinti. – “Lietuvos aidas”, 2003-02-07 <<http://www.matulis.com/RMatulis10.htm>, accessible Mars 2006>

Mayer, H. E. 1992 – Dacian and Thracian as southern Baltoidic. – Lituanus. Lithuanian quarterly journal of arts and sciences, volume 38, no. 2.

Nezabitauskis, A. 1938 [1990] – A. Nezabitauskis. Jonas Basanavičius. Kaunas, 1938
Ново издание: Vilnius, 1990, 542 p.

Poška, A. n. d. – A. Poška. Dr. J. Basanavičius – pirmasis bulgarų mokslininkas. – Akademikas, 37, № 3, 67–68.

Poška, A. 1940 – A. Poška. Dr. Jonas Basanavičius Bulgarijoje. Bulgarų atsiminimuose, dokumentuose ir fotografijose, surinktose Bulgarijoje 1936 metu vasara. – Darbai ir dienos (Kaunas), 1940, № 2.

Rimša, V. 1975 – V. Rimša. Apie baltų ir trakų antroponimus. – III Всесоюзная конференция по балтийскому языкознанию. Тезисы докладов. Вильнюс, 1975.

Seselskytė, A. 1994 – A. Seselskytė. Atgimusios Jono Basanavičiaus pasakos. – Metai, 1994, Nr. 5, 148–150.

Šliūpas, J. 1899 – Jonas Šliūpas. Lietuvių protėviai Mažojoje Azijoje. Vilnius, 1899.

Trojanskis, I. 1970 – I. Trojanskis. Bulgarų tautos bičiulis. – Mosklas ir gyvenimas, 1970, № 6, 34–38.

Untulis, B. 1928 – D-ro Jono Basanavičiaus teorija apie lietuvių tautos kilmę. – D-ro Jono Basanavičiaus atminčiai. Vilnius, 1928.

Vanagas, V., n. d. – Vytautas Vanagas. Jonas Basanavičius. – Lietuvių Literatūros Enciklopedija <<http://www.lle.lt/>>

Vėbra, R. 1992 – R. Vėbra. Lietuvių tautinis atgimimas XIX amžiuje. Kaunas, 1992.

Vėlius, N. 1996 – Norbertas Vėlius. Jonas Basanavičius – mitologas. – Liaudies kultūra, 1996, № 1.

Visockis, A. 1922 [1992] – A. Visockis. Bulgarija. Basanavičius. Lietuva. Vilnius, 1922.
Ново издание: Vilnius, 1992.

Visockis, A. 1991 – A. Visockis. Jonas Basanavičius. Kaunas, 1991, 109 p.